

Teritorijā ārpus 12. gadsimta kapulauka, kas izrakumos tika pētīta baznīcas ziemeļu pusē 2., 3. un 4. laukumā, izšķirami divi senākas apdzīvotības periodi. Pirmais raksturīgs ar kādreiz šeit kurinātu ugunsroku vietām, rituālu ziedojumu bedrēm un zemē ieraktu stabu galiem. Nav vairs iespējams precīzi noteikt, vai visi šie veidojumi zemē radušies vienlaicīgi vai arī pakāpeniski, ilgākā laika posmā. Daļa no bedrēm un ugunsroku vietām varētu būt cēlusies no kādreiz šeit rīkotiem bērnu rituāliem, mirušo apbedot kapulaukā. Uz to, ka pirms mirušo apbedīšanas kapulauka tuvumā varētu būt dedzināti īpaši sārta, norāda iepriekš aprakstītajā 57. kapā atrastās ogles. Līdzīgas ugunsroku vietas un rituāla bedres izrakumos konstatētas arī vairākos citos Latvijas pagāniskajos kapulaukos. Pēc zemē atrastajām nepilnīgajām liecībām ne visus šos atsegtos veidojumus šodien varam pilnībā izprast un izskaidrot to izmantošanas veidu un nozīmi tālaika cilvēku dzīvē un ticējumos. Piemēram, 3. izrakumu laukumā dienvidu pusē starp 5. un 20. metru pamatzemē izrakts apmēram 0,5 m dziļš un ap 1 m plats grāvītis, kas lokveidā apņēm 11 x 7 m lielu laukumiņu. Tā ziemeļu pusē atrada nopuvušu, zemē ieraktu staba galu. Nekādu senlietu, ne arī keramikas lauskas vai citu atradumu šai vietā nebija. Vairāku stabu grupa atradās 4. laukuma rietumu pusē starp 37. un 44. metru. Sešas stabu bedres šeit iezīmē izliektu līniju. Iespējams, ka stabu rinda šajā slānī turpinās arī aiz izrakumu laukuma vēl nepētītajā platībā. Stabi bijuši ierakti no 40 līdz 95 cm dziļi un atradušies apmēram 1 m attālumā cits no cita. Tas nozīmē, ka blīvs stabu žogs šeit nav bijis. Dažās bedrēs saglabājušās trūdējuša koka paliekas. Pēc tām varam spriest, ka 120–125 cm resniem stabiem bijuši strupi nocirsti gali un tie zemē bijuši ierakti, nevis iedzīti. Vienam dziļāk zemē ieraktam staba galam koksne bija labi saglabājusies un bija pat iespējams noteikt koka sugu. Tas ir bijis ozols. No šā staba gala ņemtajam koksnes paraugam ar radiokarbons datējuma metodi noteikts vecums. Tā vecums ir 900 ± 60 gadu (TA - 2264). Pārreķinātais datējums parāda koka ciršanas gadu. Tas ir 1050. gads ± 60 gadu. Vairākās vietās izrakumu laukumos atklātas ugunsroku vietas un pamatzemē ieraktas lielākas bedres. Daļa no ugunsrokiem kurināti tieši bedrēs. Lielākajā daļā bedru un sārta vietu nekādu atradumu nebija. Tomēr divas bedres pelna īpašu uzmanību. Pirmā no tām ir sekla, plānā apmēram 1 x 1,5 m liela ieapaļa bedre, kurā visā platībā kurināts liels ugunskurs. Spriežot pēc biežās ogļu un pelnu kārtas, uguns šeit kurināta ilgstoši, varbūt pat atkārtoti vairākas reizes. Sārta virspusē starp trim 10–20 cm lieliem laukakmeņiem atradās 10–11 gadu veca zirga galvaskauss bez apakšžokļa (kaulus noteica bioloģe V. Daņiļčenko Maskavā). Akmeņi un galvaskauss ugunī nebija dedzis. Tātad tie šeit novietoti pēc sārta izdegšanas. Galvaskauss nolikts starp akmeņiem aptuveni ziemeļu–dienvidu virzienā. Spriežot pēc tā, ka zirga galvaskauss ir bez apakšžokļa, šeit nav nolikta tikko nogalināta zirga galva, bet gan agrāk nokauta vai krituša dzīvnieka kauli, no kuriem jau atdalījušies mīkstie audi. Galvaskausa īpašais novietojums uz sārta starp akmeņiem vedina domāt par kādu īpašu šeit notikušu ziedojuma rituālu. Zirga galvaskausi kā ziedojumi izrakumos Latvijā atrasti vairākkārt. Tādi likti Rīgā 12. gadsimtā zem ēku pamatiem (A. Caune. *Celtņu ziedojumi Rīgā 12.–16. gs.* // *Mat.* 1978. – Rīga, 1979., 19.–22. lpp.). Daugavas lībiešu ciemos zirgu galvas novietotas zem pavarda akmeņiem (A. Zariņa. *Krāsnis Salaspils Laukskolas lībiešu 10.–13. gs. ciemu vietās* // *Arheoloģija un etnogrāfija.* – Rīga, 1977., 12. laid., 92.–96. lpp.). Talsu pilskalnā tāda guldīta zem pils vārtiem (A. Karnups. *Dzīvnieku galvaskausi Talsu pilskalnā* // „*Senatne un Māksla*” 1938., Nr. 2, 74.–93. lpp.). Celtņu vietās atrastos zirga galvaskausus saista ar t. s. celtņu ziedojumu tradīciju, bet mūsu atradums sārta vietā ārpus celtnes būtu izskaidrojams ar daudzās tautās plaši izplatīto universālo ticējumu, ka zirga galvai ir maģisks spēks atnest laimi un aizsargāt no ļauniem gariem. Apmēram 15 m uz ziemeļaustrumiem no aprakstītās

sārta vietas atradās kāda cita, apmēram 2 x 3 m liela un ap 0,5 m dziļa bļodveida bedre. Bedres pildījumā plānas ogļu un pelnu kārtas mijas ar sterilām smilšmāla kārtām. Izsmelot grunts pildījumu, tajā tika atrasti trīs nedeguši, no priedes mizas izgriezti tīklu pludiņi, divpusēja kaula ķemme ar izlauztiem zariem, smilšakmens galoda un 29 rupja, zvirgzdaina māla lauskas no traukiem, kas raksturīgi vietējo tautību iedzīvotājiem. Lielās bļodveida bedres centrā ogļu kārtā bija intensīvāka. Zem tās atradās otra — plānā apaļa, diametrā 0,6 m liela un ap 0,5 m dziļa bedrīte. Tās apakšā oglēs plakaniski bija nolikta zirga apakšžokļa puse. Liekas, ka arī šīs zirga galvaskausa daļas īpašais novietojums varētu būt saistīts ar kādu senu upurēšanas tradīciju. Lielās bedres ziemeļrietumu stūrī atradās apmēram 30 cm resna zemē ierakta ozola staba lejasgals. Blakus tam rietumu pusē bijuši iedzīti pieci mieti. No tiem zemē saglabājušies nosmailinātie apakšgali. Pēc radiokarbons datējuma, staba koksnes parauga vecums noteikts 850 ± 40 gadu (TA - 2103). Pārrēķinātais datējums parāda koka ciršanas gadu. Tas ir 1100. gads ± 40 gadu. Ozola stumbra izmantošana zemē ieraktajiem stabiem rada zināmu pārsteigumu, jo, kā liecina līdzšinējie arheoloģiskie izrakumi, Rīgā 12. gadsimta ēku celtniecībā ozols nekad nav ticis izmantots (Цауне А. В. Жилища Риги. С. 46.). Senajā Rīgā, tāpat kā vēlākās etnogrāfiskajās celtnēs pārejā Latvijā, par būvmateriālu lietoti tikai skuju koki — priede un egļe. Tautas ticējumos tieši ozols un liepa tiek uzskatīti par svētiem kokiem. Ozola koka izvēle staba materiālam ziedojumu vietās Rīgā liek domāt par kādu īpašu to nozīmi. Varbūt staba augšgals bijis izveidots kā dievības tēls? Par to, ka pagāniskajiem lībiešiem 12. gadsimta beigās, 13. gadsimta sākumā bijuši kokā griezti dievību tēli, netieši liecina arī hronists Indriķis, atstāstot kāda kristīta Sidgundas lībieša sapni – vīziju. Lībietis sapnī redzējis savu dievu, kura tēls bijis izaudzis no koka stumbra, „sākot ar krūtīm un augstāk” (Indriķa hronika X. 14. §). Jāatzīmē, ka iepriekšējo gadu izrakumos Rīgā vairākkārt atrastas nelielas koka nūjiņas ar galos rūpīgi izgrieztiem vienas, divu vai četru cilvēka seju vai galvu atveidiem (A. Caune. Rīgas 12.–13. gs. antropomorfie kokgriezumi // „LPSR ZA Vēstis”, 1981., Nr. 6, 56.–67. lpp.). Šo Rīgas kokgriezumu nozīmes skaidrojumu varam veikt, tikai pamatojoties uz paralēlēm plašākā kaimiņzemju arheoloģiskajā materiālā. Baltu tautām kaimiņos daudzgalvaini dievu tēli bijuši izplatīti rietumslāvu zemēs. Populārākais no tiem ir hronista Sakša Gramatiķa aprakstītais Rīgenes salas Arkonas tempļa četrgalvainais Sviatovits. Seno rietumslāvu apdzīvotajās zemēs nelielas, daudzgalvainas koka skulptūras atrastas arī arheoloģiskajos izrakumos. Tās uzskata par īpašu mājas dievu vai individuālu, līdzī nēsājamu dievu tēliem (Filipowiaķ W. Die Kultproblematik in Wolin vom 9. bis zum 12. Jh. // Rapports du III Congres International d'Archeologie Slave. Bratislava, 7–14 septembre 1975. Bratislava. 1979. T. 1. S 249–250). Rīgas nelielo kokgriezumu nozīme varētu būt analogiska. Ja lietošanā bija šādi nelieli, kokā griezti dievu tēli, tad līdzīgi veidotiem vajadzēja būt arī lielajiem elku tēliem. Šāds iespējams elka tēls attēlots arī 4. attēlā parādītajā Rīgas ziedojumu vietas rekonstrukcijā. Elku tēlam blakus uz iedzīto mietu galiem varēja novietot dažādus ziedojumus. Otrajā senās apdzīvotības perioda kultūrslāņa kārtā, kas 3. un 4. laukumā pārsedz iepriekš aprakstītās ziedojumu bedres un rituāla ugunsķuru vietas, izrakumos tika atklātas divu nodegušu celtnu grupu paliekas. Kādreizējās apbūves iezīmes šeit turpinās ārpus pētījumu laukumiem ziemeļrietumu virzienā. (A. Caune. Arheoloģiskās liecības par senāko apdzīvotību Rīgas doma baznīcas apkārtnē. „Latvijas Vēstures institūta žurnāls” 1992., Nr. 3, 27.–32. [21.–38.] lpp.)